

Posudek vedoucího bakalářské práce

Autor: Zuzana Machálková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ondřej Dadejík, Ph.D.

Oponent bakalářské práce: Mgr. Martin Kaplický, Ph.D.

Název práce: *Vliv vědeckých znalostí na estetické oceňování přírody*

Bakalářská práce Zuzany Machálkové *Vliv vědeckých znalostí na estetické oceňování přírody* je věnována velmi zajímavému tématu, které takřka beze zbytku vystihuje název. Základní otázkou je pro autorku (1) zda mají vědecké znalosti vůbec nějaký vliv na estetické oceňování, a pokud ano, (2) jakým způsobem se tento vliv při našem estetickém oceňování přírody projevuje. Zuzana Machálková volí pro zpracování této látky vhodně vybranou skladbu textů, jejichž autory, resp. autorkami, jsou především Ronald W. Hepburn, Allen Carlson, Nick Zangwill a Cheryl Foster. Zápletkou celé práce je spor či diskuse, která se na poli environmentální estetiky vede v posledních desetiletích mezi tzv. kognitivisty a tzv. formalisty. Autorčin záměr však nespočívá v pouhém představení tohoto sporu, Zuzana Machálková se snaží poskytnout „nové hledisko na danou problematiku“ a „možné propojení těchto směrů“ (4).

Pokud jde o výstavbu celé práce, lze v ní rozeznat jasný záměr, sledovatelné kroky a sympatickou vůli dosáhnout nějakého netriviálního završení. Autorka nejdříve velmi dobře klade klíčové otázky a ukazuje tak čtenáři, v čem spočívá hlavní problém, jemuž je práce věnována. Potom – opět poměrně kvalitně – představuje myšlenky výchozího autora pro dané téma, R. W. Hepburna a zvýrazňuje v jeho zkoumání zejména kognitivistické rysy, tedy náhledy, ukazující jak kontext našich znalostí (v popředí s těmi vědeckými) pozitivně přispívá k prohloubení, stabilizaci, potvrzení zakoušených estetických hodnot přírody. Text místy prozrazuje nedostatečné vědomí o historických souvislostech představovaných úvah, např. je uváděna „expresionistická teorie“ místo adekvátnější „teorie exprese“ (11), nebo používáno adjektivum „formální“ místo „formalistický“. Pokud si navíc čtenář přečte mj. následující pasáž, může být zmaten a to nejen pro ne zcela průhlednou stylistickou úroveň:

„Příroda pojímaná v rámci univerza je chápána jako všezahrnující celek, jehož součástí je i člověk, tedy v této teorii bychom v rámci estetického oceňování přírody museli brát v potaz i člověka, který je součástí něčeho, co ho přesahuje, tedy jiných přírodních procesů. Kdyby se ale příroda v tomto pojetí měla stát předmětem estetického vnímání, bylo by nutné esteticky oceňovat právě onu neohraničitelnost, nekonečnost, všezahrnující schopnost přírody, neboť v takovémto pojetí přírody bychom jinak nebyli schopni určit, co je ještě součástí a co nikoliv, takové oceňování by mohlo působit značně chaoticky, což by estetické oceňování přírody v žádném směru neobohatilo.“ (10)

Oceňování estetických kvalit přírody, ke kterým se vážou pojmy jako „*neohraničitelnost, nekonečnost, všezahrnující schopnost přírody*“ je přece tradiční výbavou zkoumání velikého

výseku estetických fenoménů, označovaných jednou klasickou kategorií, které věnoval podrobnou pozornost i Hepburn. Zuzana Machálková by mohla tuto mou nápovědu u obhajoby rozvést.

Následně práce přechází k již vyhocenější verzi kognitivismu, jak jej prosadil na poli současné estetiky Allen Carlson. Zuzana Machálková se věnuje patřičným momentům, pojmům, pasážím či výhradám, nicméně text bakalářské práce je již o poznání stručnější, méně promyšlený než předchozí Hepburnovi věnovaná část. (Např. Carlson „nevyřazuje“ objektový a scénérijní model pouze jej považuje za neadekvátní, 28). Čtenář by rovněž očekával objasnění vztahu mezi Hepburnovým a Carlsonovým pojetím. Přibližně v této fázi se kvalita práce láme a postupně klesá. Následuje totiž podkapitola věnovaná formalistovi Nicku Zangwillovi a jeho nesouhlasu s kognitivisty. Nebylo by nutné představovat vlastní, dost spukulativní Zangwillovu teorii, na níž jeho výhrady stojí, stačilo by ukázat, jakým způsobem Zangwill „překládá“ argumenty kognitivistů. Z textu se však nedozvíme o moc více, než že s nimi nesouhlasí.

Závěrečnou část věnovanou studii Cheryl Fosterové lze hodnotit kladně i záporně. Kladně z toho důvodu, že se autorka bakalářské práce pokouší dospět k nějakému řešení a nenechává spor kognitivismu a formalismu v environmentální estetice viset ve vzduchu. Záporně je třeba tuto část hodnotit z tohoto důvodu, že autorka text dostatečně nepromyslela a dospěla tak ke zkratkovitému a tudíž špatnému řešení. Poukážu jen na ta nejvýraznější zkresení:

„Provádíme-li estetické oceňování přírody v rámci této dimenze, zaměřujeme se na fakta a důkazy, a přestože mohou být součástí této dimenze také teorie z mytologické či sociální historie, které se váží k přírodnímu objektu nebo procesu, který právě oceňujeme, přesahuje narativní dimenze vše mytologické a pouze imaginativní, přičemž klade důkaz na opravdu věcné informace získané například od ekologů či biologů.“ (35)

Opravdu tvrdí Fosterová výše uvedené? Pokud autorka bakalářské práce trvá na této interpretaci, prosím o zdůvodnění – v intencích Fosterové – tohoto tvrzení: „přestože mohou být součástí této dimenze také teorie z mytologické či sociální historie, které se váží k přírodnímu objektu nebo procesu, který právě oceňujeme, přesahuje narativní dimenze vše mytologické a pouze imaginativní, přičemž klade důkaz na opravdu věcné informace získané například od ekologů či biologů“.

Zásadní a mylná, protože zkratkovitá je však hlavně konkluze celé práce, v níž její autorka píše:

„Řešení, které Cheryl Foster navrhuje, se nabízí jako možná odpověď na otázku, kterou jsme si položili v Úvodu. Tímto řešením by dle autorky bylo, jak jsme již uvedli, propojení dvou přístupů, tedy kognitivního s formálním, či v pojetí Cheryl Foster propojení narativní dimenze s ambientní, což by znamenalo, že bychom estetické oceňování přírody prováděli v případě kognitivního přístupu se všemi vědeckými znalostmi, které o daném přírodním objektu či jevu máme, v dané kategorii, druhu a kontextu, do nichž je zařadíme, nicméně takto provedené estetické oceňování by bylo doplněno o onu ambientní dimenzi.“ (41)

Rychlé ztotožnění důrazu na narativní dimenzi s kognitivním přístupem a důrazu na ambientní dimenzi s formalistickým přístupem je problematické. 1) Z hlediska práce bych především očekával, jedná-li se podle autorky o syntézu obou přístupů, důkladné propojení Zangwillovy pozice se zkoumáním ambience. 2) Navíc, formalistický přístup není historicky spojován pouze s absencí pojmů, ale také s různorodým pojetím estetického postoje, tedy

distance, či nezainteresovanosti. Ambientní dimenze je, podle mnohých, včetně Fosterové, blízká pojmu atmosféry, tedy toho, co nás obklopuje, do čeho se noříme atd. Jak dát tyto kvality s formalistickými přístupy a tedy s distancí (srov. právě Carlsonovu kritiku krajinového a objektového modelu oceňování přírody)? 3) Pokud jsou obě dimenze protikladné jak píše Fosterová – jedna se vylučuje s druhou – jak si představuje autorka bakalářské práce ono doplnění jedné dimenze druhou? Pokud čím více narativní složky znamená tím méně ambientní, je navrhované sloučení přinejmenším záhadné. Cestu ke zodpovězení těchto otázek by mohla ukázat větší pozornost věnovaná vzájemnému vztahu obou dimenzí, která by však vyloučila ono prosto ztotožnění narativní-kognitivní/ambientní-formalistický. Narativní dimenze, stejně jako ambientní dimenze je nakonec dominantně přítomná v mnoha *mimoestetických* environmentálních prožitcích. Bude-li pachatel trestného činu při jeho rekonstrukci na místě činu ukazovat a vyprávět co, kde, kdy, jak a proč udělal, tedy spojovat to, co je přístupné oku s tím, co je přístupné mysli, jak píše Fosterová, očekávatelná zkušenost na straně vyšetřovatelů asi nebude estetická.

Bakalářská práce Zuzany Machálkové je co do struktury promyšlená, pozitivně lze hodnotit též vymezení základní otázky či problému. Realizace má však sestupnou tendenci a sympaticky míněný závěr je neuspokojivý. Domnívám se, že práce by měla potenciál pro hodnocení velmi dobře, či výborně, pokud by ji bylo věnováno více času. Nicméně i stávající výsledek ukazuje dobrý vhled autorky do dané problematiky a základní schopnost promýšlet příslušné souvislosti a do jisté míry i pracovat s texty. Stylistická a gramatická úroveň jsou až na občasné výkyvy dostačující. Pokud se autorka uspokojivě vyrovná s výše uvedenými otázkami, stejně jako s případnými výhradami oponenta, navrhuji ji hodnotit stupněm **dobře**.

V Litoměřicích 7. 9. 2017

Ondřej Dadejík